

Godhemsberget i Majorna

Sentida husgrunder och ristningar vid "Duvberget"

Majorna 722:133 | Godhemsberget
Utredning | Göteborgs kommun

Sara Lyttkens

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs stadsmuseum 2013
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Else-Britt Filipsson
Ulf Ragnesten
Tom Wennberg

OMSLAGETS GRAFISKA FORM
Mimmi Andersson

Omslag: Högst upp t.v: Stensatt källargrund. Högst upp t.h samt längst ner t.h: Sentida ristningar vid Godhemsberget. Längst ner t.v: Sentida fynd från den stensatta källaren.

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS
© Göteborgs Stadsbyggnadskontor

FASTIGHET MAJORNA 722:133

Särskild utredning

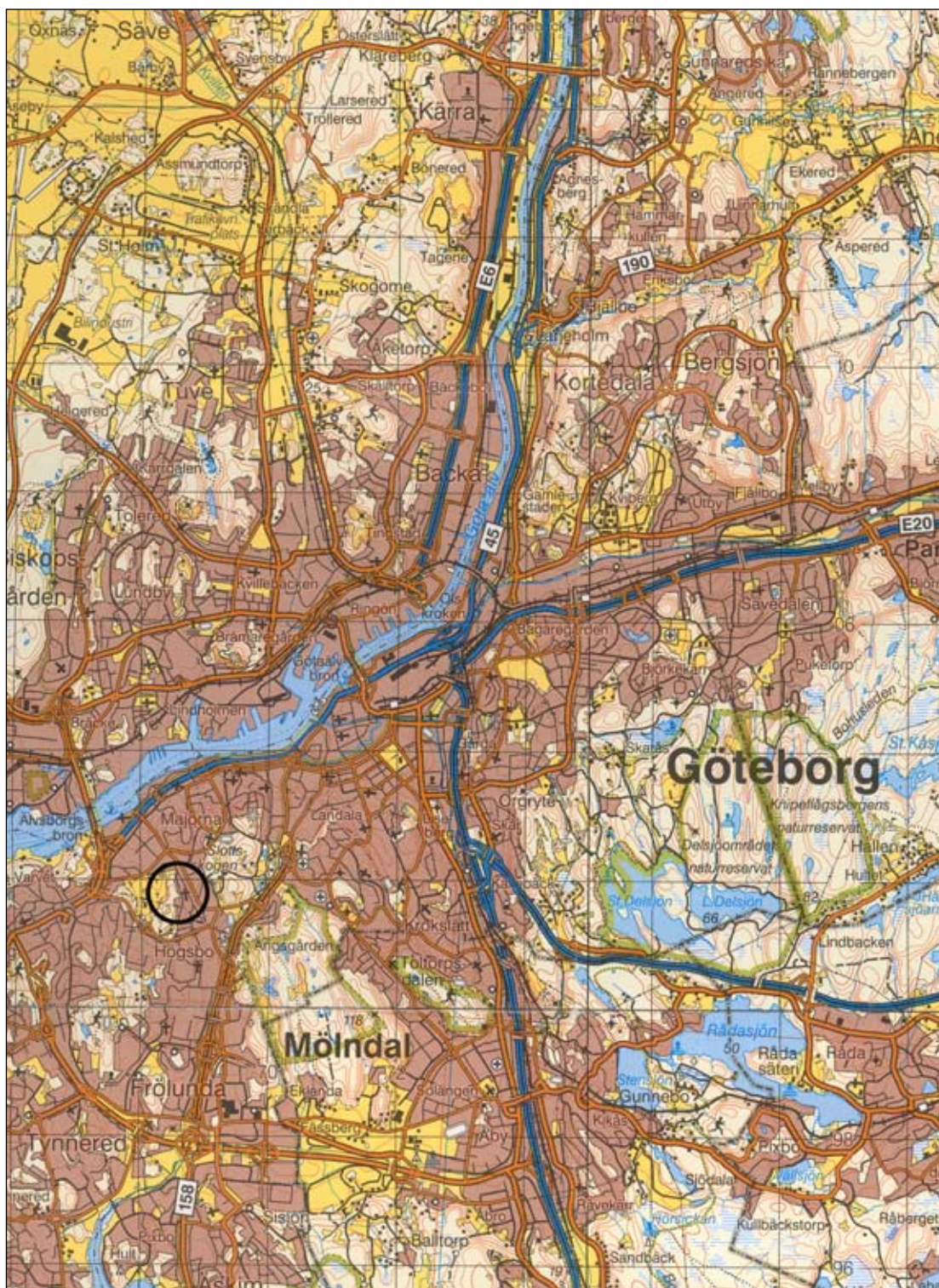

SAMMANFATTNING

På uppdrag av länsstyrelsen i Västra Götaland har Göteborgs stadsmuseum utfört en särskild utredning på fastigheten Majorna 722:133 vid Godhemsberget i Göteborgs kommun. Detta med anledning av exploatering i form av bostadsbyggande på plats. Undersökningarna innebar en grundlig inventering av området, schaktning med maskin samt grävandet av mindre provgropar för hand. Inga förhistoriska fynd, anläggningar eller kulturlager framkom på området. Istället påträffades flertalet sentida hus- och källargrunder samt fynd i form av husgeråd från tidigt 1900-tal. På bergets norra sida påträffades även ett antal sentida hållristningar från 1920-tal. Dessa ristningar kom att registreras som en övrig kulturhistorisk lämning. Vidare undersökning av den berörda ytan inom fastigheten anses dock inte nödvändig och inga arkeologiska hinder för byggnation finns på plats.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut nr:	43-16218-2013
GSM dnr:	878/13
Uppdragsgivare:	Stadsbyggnadskontoret, Göteborgs stad
Läge:	Godhemsberget i Majorna, Göteborgs kommun (figur 1-3)
Ekonomisk karta:	7B 0d
Koordinater i rikets nät:	E: 146040 N: 6396 920 (SWEREF 99 12 00)
Grävningsorsak:	Bostadsbyggande
Grävningsinstitution:	Göteborgs stadsmuseum
Datum för undersökning i fält:	2013-09-05 t.o.m 2013-09-06
Undersökt yta:	cirka 50 000 m ² (extensivt) 40 m ² (intensivt)
Antal arkeologtimmar i fält:	24
Antal maskintimmar:	8
Platsledare:	Ulf Ragnesten
Övriga deltagare i fält:	Sara Lyttkens
GSMA nr:	130013

Figur 1. Läget för utredningsområdet vid fastighet Majorna 722:133 vid Godhemsberget, Majorna, Göteborgs kommun. Blå kartan, skala 1:100 000.

Figur 2. Läget för utredningsområdet (pil) på fastighetskartan med närliggande fornlämningar (röda punkter). Skala 1: 20 000.

Figur 3. Översiktsfoto över utredningsområdet (markerat i gult) vid Godhemsberget. Rött streckat område markerar ytan där schakten drogs. Inringat område visar ett bergigt område där flertalet duvslag låg belägna. Röda punkter markerar ytan där ristningarna påträffades samt de närliggande fornlämningarna Gö 27 samt Gö 28. Norr är uppåt i bild.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet vid Godhemsberget ligger i stadsdelen Majorna i centrala Göteborg och omfattar ett berg- och grönområde (figur 1-3). I närheten av utredningsområdet finns enstaka fornlämningar. Omedelbart sydväst om området ligger Göteborg 27, som är en ytplockad boplats från mellersta delen av yngre stenåldern. Sydost och öster om området ligger två fyndplatser för flinta från stenålder. (Gö 28 och 290). Berget kallas även Duvberget på grund av de många duvslag som finns och funnits på berget sedan tidigt 1900-tal. Området är till ytan 5 hektar stort varav cirka 95 procent är berg. Ett mindre parti i den sydöstra delen utgörs av en glänta i en sadeldal med en genomlöpande stig (figur 4-5). I denna del fanns potential för att hitta förhistoriska lämningar, även om höjden över havet, 35-40 meter, är ovanligt högt för boplatser. Därför grävdes flertalet schakt i detta område. På ytan växte lönn, alm och björk och längs med stigen fanns enstaka bergavsatser i den västra delen medan den östra delen sluttade ner mot ett bostadsområde. Bergskanterna i öster med dess platåer hyste även de potential för förhistorisk aktivitet. På denna plats grävdes en provgrop. Uppe på berget låg flera duvslag och odlingslotter (figur 6). Bergets krönparti ansågs vara en potentiell fyndplats för mindre oregelbundnastensättningar (figur 7) och genomsöktes därför också.

Figur 4 (längst upp t.v): Sadeldalen i gläntan. Foto mot norr.

Figur 5 (längst upp t.h): Stig som genomlöper gläntan. Foto mot söder.

Figur 6 (t.v): Duvslag högst upp på berget. Masthuggskyrkan skymtas till höger i bild. Foto mot norr.

Figur 7. Bergskrönet på Godhemsberget. Foto mot söder.

TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR

Strax söder om Godhemsberget gjordes en arkeologisk utredning år 2010 av Rio kulturkooperativ (Sandin 2010). Utredningsområdet omfattade två ytor, en nordlig och en sydlig. På ytorna påträffades enstaka slagna flintor samt något historiskt material.

UNDERSÖKNINGSMETOD

En mindre grävmaskin användes för att dra schakt i den tidigare nämnda sadeldalen. Schakten var cirka 5x1 meter med varierande djup. För övrigt grävdes en provgrop för hand intill en bergsklippa, detta på grund av den svåra topografin som gjorde det omöjligt för grävmaskinen att komma åt. På krönet gjordes försök till att ta upp ett par provgropar men inga ytor ansågs lämpliga på grund av topografin. I ett par schakt i sadeldalen påträffades husgrunder och recenta anläggningar. Schakt, provgropar och anläggningar dokumenterades på traditionellt sätt med beskrivningar och fotografering. På grund av den otillgängliga terrängen gick det ej att använda GPS och schakten ritades istället in på kartan för hand. De ristningar som påträffades på bergets norra sida, kritades i och fotades.

KART- OCH ARKIVSTUDIER

I syfte att studera det historiska landskapet i området utfördes kartstudier både före och efter fältundersökningen. Arkivstudier av äldre handlingar rörande byggnader, personer och områden i Majorna gjordes även i samband med rapportskrivningen. Tre historiska kartor från år 1872, år 1901 samt 1923 (figur 8-10) togs fram och redovisas nedan:

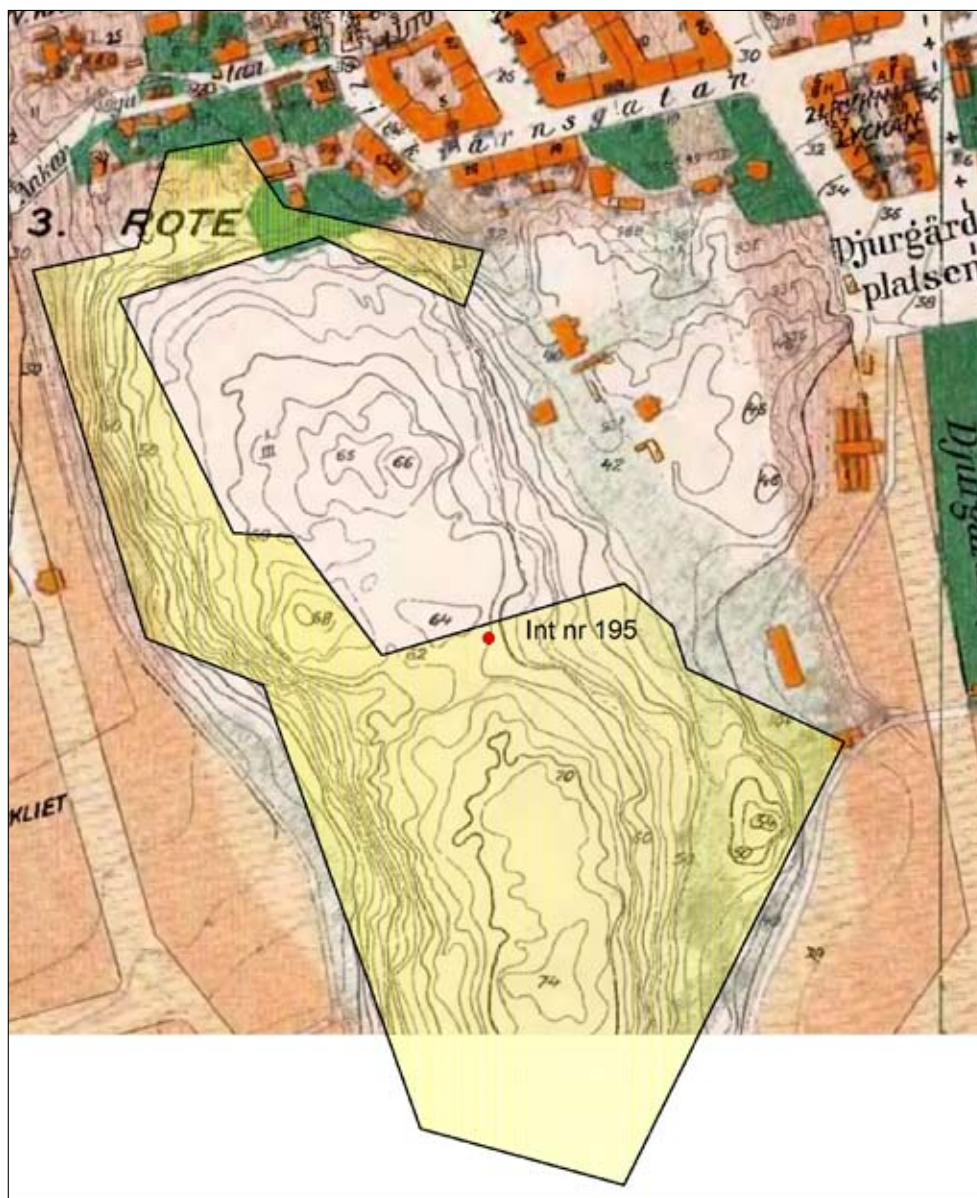

Figur 8. Historisk karta från 1872 över Godhemsberget och omgivningarna. Gården Godhem syns i nedre vänstra hörnet. Norr är snett uppåt till vänster i bild.

Figur 9. Historisk karta från 1901 över Godhemsberget med omgivningarna. Utredningsområdet markerat i gult. Röd prick markerar ristningarnas läge. Norr är snett uppåt till vänster i bild.

Figur 10. Historisk karta från 1923 över Godhemsberget med omgivningar. Utredningsområdet är markerat i gult. Röd prick markerar ristningarnas läge. Norr är uppåt i bild.

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

Inga naturvetenskapliga analyser gjordes i utredningsstadiet.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Undersökningen startades med en grundlig inventering av den nordöstra delen av området. Undersökningen fortskred med schakt- och provgropps-grävning och iakttagande av de ristningar som påträffades på bergets norra sida.

På grund av tät vegetation kunde inga digitala inmätningar genomföras med hjälp av GPS. Därför ritades schakten och anläggningarna in för hand på en översiktskarta (figur 11). Nedan följer en beskrivning av schakt, provgropar, anläggningar och ristningar:

Schakt och provgropar

Med hjälp av en grävmaskin togs ett antal schakt upp i sadeldalen och längs med stigen, sammanlagt åtta stycken. En provgrop grävdes för hand intill ett klippöverhäng.

Schakt 1:

Väster om stigen i gläntan intill stentrappa och modernt skjul.

0-0,28 meter: omrörda massor.

0,28 meter: morän.

Fyndtomt.

Schakt 2:

Öster om stigen i gläntan. Schaktet grävdes i mitten av en äggformad stenkrans.

0-0,95 meter: stenkädda väggar omslöt omrörda massor med fynd av tegel, glas, metallskrot och porslin.

0,95 meter: jordstampat golv.

I schaktet påträffades en sentida stensatt källare (A1) samt flertalet recenta fynd.

Schakt 3:

Cirka 50 meter söder om gläntan, väster om stigen (figur 12).

0-0,15 meter: förna.

0,15-0,25 meter: sand

0,25 meter: morän.

Fyndtomt.

Schakt 4:

Öster om stigen i dalgången.

0-0,10 meter: förna.

0,10-0,20 meter: sten, grus och omrörda massor.

0,20 meter: morän.

I schakt 4 påträffades en recent skärvstenspackning med kol (A2). Fynd av övrig flinta, kvarts.

Figur 11. Schakten, anläggningarnas samt provgropens läge på ortofoto. Då GPS-inmätning var omöjlig p.g.a den täta vegetationen ritades schakten in för hand och lägena är därav inte exakta. Skala 1:1000.

Schakt 5:

Väster om stigen i dalgången,
söder om gläntan.

0-0,10 meter: förna.

0,10-0,20 meter: gråbrun sand.

0,20 meter: morän.

Fyndtomt.

Schakt 6:

På avsats öster om stigen, söder
om gläntan.

0-0,10 meter: förna.

0,10-0,20 meter: sten, grus och
omrörda massor.

0,20 meter: morän

Fyndtomt.

Figur 12. Läget för schakt 3 i dalgången söder om gläntan. Foto mot norr.

Schakt 7:

Öster om stigen, norr om
gläntan.

0-0,10 meter: förna.

0,10 meter: morän

Fyndtomt.

Schakt 8:

Öster om stigen, norr om
gläntan.

0-0,20 meter: förna.

0,20-0,25 meter: gråbrun sand.

0,25-0,30 meter: stenigt lager.

0,30 meter: morän.

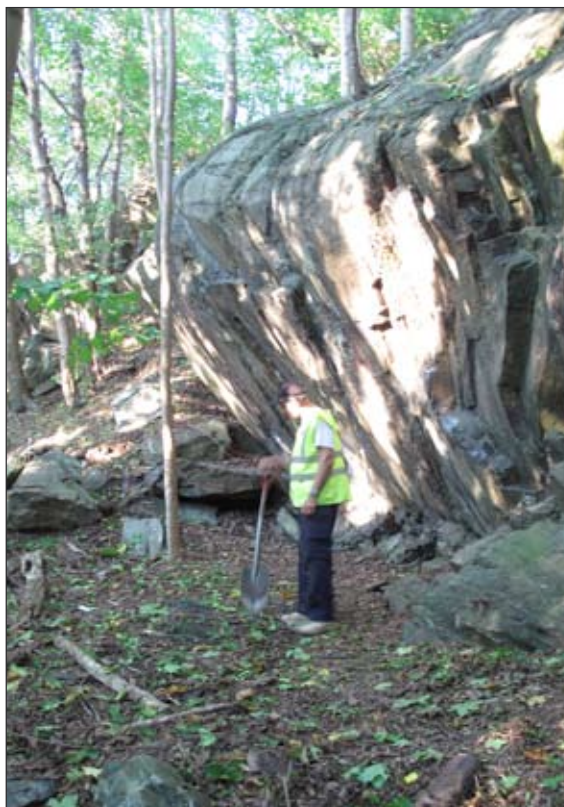
Provgrop 1:

Väster om stigen, söder om
gläntan intill klippöverhäng på
en avsats (figur 13).

0-0,5 meter: förna.

0,5- 0,10 meter: eroderat berg

0,10 meter: berg.

Figur 13 (t.v). Klippöverhäng där provgrop grävdes. Ulf Ragnesten i bild. Foto mot söder.

Anläggningar

På utredningsytan påträffades inga förhistoriska anläggningar. Däremot påträffades en hel del sentida lämningar i form av stensatta rader, terrasskanter, hus- och källargrunder samt en recent skärvstenspackning.

Anläggning 1:

I gläntans östra del påträffades en äggformad stenskrans med bearbetad sten (figur 14). Ett schakt grävdes i mitten av anläggningen med hjälp av en liten planskopa. En rektangulär, stensatt källargrund påträffades i schaktet som var cirka 1,60 meter bred, 3,70 meter lång samt 0,95 meter djup (figur 15-16). Källargrunden bestod av fyra väggar med 4-5 skikt av stora, främst rektangulära stenar. Källaren är troligtvis del av ett mindre hus som legat på ytan. Källaren verkar ha haft ingång i söder där en smalare ingång kan anas samt ett jordstampat golv. I botten av anläggningen påträffades en metallhink fylld diverse husgeråd såsom mindre glasburkar, en sked, salt- och pepparkar, tallrikar, fat och muggar (figur 21). Utöver dessa fynd påträffades tegel med Höganässtämpel, metallskrot samt glasflaskor och porslins-skärvor. Fynden fotades men sparades inte.

Figur 14. Äggformad stenskrans som efter schaktning visade sig vara en stensatt källare. Foto mot nordöst.

Figur 15
(t.v) och
16 (nedan):
Anläggning
1, stensatt
källare.

Anläggning 2:

Strax söder om gläntan i sluttningen mot söder påträffades en stenrad med ett femtontal stenar som tolkades som en sentida vägkant eller terrass.

Anläggningen grävdes inte ut.

Anläggning 3:

Söder om gläntan och väster om stigen påträffades en överväxt stensatt husgrund/terrass. Anläggningen grävdes inte ut.

Anläggning 4:

I schakt 4 påträffades en mörkfärgning på cirka 10 centimeters djup. Mörkfärgningen bestod av kol och ett antal större skörbrända stenar. Stenarna var cirka 0,10-0,30 meter stora. Anläggningen var närmast rund i formen och cirka 1 meter i diameter. Anläggningen innehöll små bitar kvarts och ett par osäkra avslag. Anläggningen genomgrävdes grovt då den låg i ett omrört lager med tegel, glas och recent material. Recent material och påträffades även under anläggningen varpå anläggningen avfärdades som sentida.

Ristningarna

På bergets norra sida påträffades en nästintill vertikal håll på vilken ett antal ristningar kunde skönjas. Då ristningarna delvis bestod av bokstäver tolkades de som sentida och inte förhistoriska. Ristningarna lokaliserades med hjälp av Kent Rynmark, ägare till ett av duvslagen på berget och själv uppvuxen och boende i området. Rynmark berättade att ristningarna funnits där sedan han flyttade till Majorna som barn, år 1948. Således torde de vara minst 65-70 år gamla. Ristningarna studerades och fylldes sedan i med krita (figur 20). Totalt påträffades tre namn, ett par initialer, ett större kors samt ett årtal.

Ristningsmotiv A:

Ett stort hjärta med en svävande krona ovanför. Mitt över hjärtat gick en diagonal bård med namnet ÅKE TOIVONEN inristat i versaler. Ristningen var cirka 1,10 x 0,60 meter stor och cirka 0,2-0,5 centimeter djup (figur 17).

Ristningsmotiv B:

Namnet HENRY. H med ett vågrätt streck under som skär genom en cirkel på ett vertikalt streck. Cirka 0,40 x 0,20 meter stor och cirka 0,2 centimeter djup (figur 18).

Figur 17. Sentida ristning föreställande ett hjärta med en svävande krona ovanför. Mitt i hjärtat står namnet ÅKE TOIVONEN. Foto mot söder.

Figur 18. Sentida ristning föreställande namnet HENRY. H med figur under. Foto mot söder.

Ristningsmotiv C:

Initialerna/bokstäverna H.M. samt siffra (?) med snedställda streck och fyrkant under. Samma typ av H:n som på motiv B. Cirka 0,22 x 0,18 meter stor och cirka 0,2 centimeter djup. Ett stycke av berget har eroderat loss vilket gör hela namnet/ordet oläsligt. På samma höjd finns ett S eller en 5a som kan höra ihop med ordet/namnet (figur 19 till vänster i bild).

Ristningsmotiv D:

Siffrorna 192 (?). Antagligen årtal. Sista siffran bortvittrad. Cirka 0,38 x 0,15 meter stor och 0,1-0,2 centimeter djup (figur 19, högst upp till vänster).

Ristningsmotiv E:

Namnet ESKIL FIHN med ett vågrätt streck under som skär genom en cirkel på ett vertikalt streck (samma som på motiv B). Bokstäverna S och L i förnamnet är bakvända. Cirka 0,30 x 0,23 meter stor och 0,2 centimeter djup (figur 19, längst ner).

Ristningsmotiv F:

Stort uthugget kors, cirka 0,40 x 0,18 meter stort (figur 19, till höger i bild).

Figur 19. Flertalet sentida ristningar. Ett par eventuella initialer/namn, ett möjligt årtal, ett namn med bakvända bokstäver samt ett kors. Foto mot söder.

Figur 20. Författaren i färd med att krita i ett par av ristningarna.

FYNDBESKRIVNING

Inga förhistoriska fynd påträffades under utredningen. I schakt 2 påträffades dock ett stort antal recenta fynd från mitten av 1900-tal i en stensatt källargrund. Bland annat en metallhink fylld med fat, skålar, tallrikar, muggar och äggkopp i porslin, en sked, salt-, peppar- och sockerkar i glas samt diverse glas och porslinskärvor (figur 21). Dessa fynd fotades men sparades inte. Även en tegelsten i chamotte med HÖGANÄS 10 instämplat på ovansidan (figur 22) påträffades samt en blomkruka och diverse metall- och glasbitar.

Figur 21 (ovan). Metallhink med fynd påträffades i den stensatta källargrunden i schakt 2.

Figur 22 (t.v). Tegelsten med HÖGANÄS 10 instämplat.

TOLKNING OCH DATERING

Detta tolkningsavsnitt är uppdelat i tre olika stycken, ett som ger en kortare historisk överblick över områdena och gatorna runt Godhemsberget, ett som rör de hus- och källargrunder samt planteringsrester och terrasser som påträffades i sadeldalen på utredningsområdets östra sida och ett som rör de ristningar som påträffades på bergets norra sida.

Historisk överblick

Majornas kuperade landskap har satt sin prägel på bebyggelsen i området. Redan på 1600-talet låg små små trähus längs sluttningarna som liknade de fiskelägen som fanns längre ner mot kusten. Majorna är en stadsdel som har sett ut lite hur som helst under perioder och alla byggnader finns inte registrerade på kartor. Majorna låg utanför stadsplanereglerad mark och därför fanns inga restriktioner mot den nya bebyggelsen under 1600-, 1700- och 1800-talet. Majorna planlades först efter att stadsdelen införlivades med Göteborgs stad 1860 men även efter denna tid saknas mindre byggnader (kojor, skjul, mindre stugor och koloni-lotter) på kartorna. Detta märks då man tittar på de historiska kartor som finns över området från denna tid. Majorna är sedan 1923 indelat i fyra stadsdelar: Majornas 1:a rote, 2:a rote, 3:e rote och 4:e rote. Det som idag heter Godhemsberget ligger i Majornas dåvarande tredje rote som "börjar vid Majbergsliden och följer vägen åt höger till Gamla Reparebanan" (Internet 3). Området är idag inringat av gatorna Dahlströmsgatan (norr), Ekedalsgatan (öster) Såggatan (söder) och Klareborgs-gatan (väster). Flera av dessa gator finns med redan på 1872 års karta (figur 8) och även på kartorna från 1901 (figur 9) och 1923 (figur 10).

Området öster om Godhemsberget kallades tidigare Knipelyckan men omtalades oftast som "Söderlingska ängen" i folkmun. Söderlingska ängen var ett grönområde med mindre hus och planteringar. Området är uppkallat efter orgelbyggaren Johan Nikolaus Söderling, som bl.a. var den förste att föreslå att Slottsskogen skulle bli en park. Under 1860-talet köpte han även fastigheten Hålekärr, där Hålekärrsgatan idag ligger. På denna fastighet kom även Majvallen att byggas så småningom (Baum 2001).

Sydväst om utredningsområdet låg under sent 1800-tal/tidigt 1900-tal gården Godhem som var en jordbruksfastighet, där man även odlade medicinalväxter. Runt gården fanns en vacker trädgård, allé, park och skog (figur 23, jmf. figur 8 och 9). På Godhems ägor hölls ofta fester för unga majbor på 1800- och 1900-talet (Baum 2001:111).

Figur 23. Gården Godhem i början av 1900-talet. Göteborgs stadsmuseums arkiv, GMA:2903:41.

De historiska kartorna som finns från 1872 och 1901 över Godhemsberget visar att där inte legat några större fastigheter vid dessa tidpunkter. Något senare, på kartan från 1923 ser man att ett par hus har tillkommit, bland annat det på Söderlingska ängen, Majorna rote 3:104 (figur 10). Dock kan det hända att det legat mindre trädgårdar och terrasser på ytan redan under tidigt 1800-tal. Om inte annat vet man att det gjorde det i det område som kallades Ekedalen som låg sydväst om Godhemsberget (dagens Ekedalsgatan/Slottskogsgatan med omnejd). Författaren C.R.A Fredberg skriver i sin bok *Det gamla Göteborg. Lokalhistoriska skildringar, personalia och kulturdrag* (1919):

"Ovanför Slottskogsgatan ligger Ekedalsområdet (...) Själva lantgården Ekedalen, som nu ter sig ganska inbjudande, omgavs för ett sekel sedan eller så av en riktig vildskog, vilken fortsatte över Slottsskogsområdet. Dåvarande ägaren, en av stadens köpmän, omdanade emellertid stället, anlade terrasser på bergåsen, gallrade i skogen, byggde präktiga hus och anlade trädgårdar. Efter denne ägares död kom stället i vanrykte. Ekedalen med omnejd blev i många år ett tillhåll för allt slags slödder, vilket gjorde Slottskogsgatan till en rätt otrevlig trafikled "

Fredberg 1919:78

Likaså skriver Axel Rosén i sin bok *Det forna Majorna i ord och bild* (1938) att:

"Varken Svalboet, Lerbräckan eller Ekedalsområdet hade något gott namn om sig. Här ute var tillhåll för misstänkta personer, som jagades av polisen men så länge som möjligt sökte undandraga sig att bli ertappade"

Rosén 1938:60f

Genom dessa texter och genom det som nämndes i föregående stycke, kan man kanske delvis närma sig Godhemsbergets, Ekedalen och Söderlingska ängens historia under 1800- och 1900-tal. I dessa områden låg finare hus, vackra trädgårdar och planteringar under 1800-talet men under sent 1800-tal/tidigt 1900-tal förföll dessa i glömska och blev istället tillhåll för "ruskiga och misstänkta typer". De husgrunder, terrasser och planteringsrester som hittades under den aktuella utredningen kan ha varit del av samma typ av social rörelse och således ha gått samma öde till mötes. Området var under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet känt för att vara ett ganska nergånget och "ruskigt" område med kojor och skjul som lutade sig mot bergväggarna (Fredberg 1919:78). Under första delen av 1900-talet utvecklades istället Majorna till att bli en riktig arbetarstadsdel där hamn- och industriarbetarna anlade kolonilotter och duvslag i området. Under senare delen av 1900-talet genomgick Majorna ytterligare en förvandling. Då till en högt värderad och "fin" stadsdel med vackra hus och små grönområden. Stadsdelen har således genomgått både en s.k. filtrering, d.v.s då det sker en social statussänkning av ett bostadsområde, och senare även en gentrifiering vilket betyder att man gjorde medvetna ansatser till att höja den sociala statusen av området (Hedin 2010).

Hus- och källargrunder och planteringsterrasser

De terrasser och planteringsrester som hittades i dalgången är möjligtvis från 1800-talets senare del, men troligtvis något yngre. Den källargrund som hittades under utredningen torde dock definitivt vara yngre. Fynden som påträffades i hinken i botten av källaren var från 1930- och 1950-tal och även tegelstenen i chamotte stämmer in med denna datering. Tegelstenen var stämplad med HÖGANÄS 10 på ovansidan och då chamottetillverkningen flyttades från Stabbarp till Höganäs först år 1903 och sedan till Bjuv år 1958 har teglet tillverkats någon gång under dessa decennier (Internet 1; Internet 2). Således borde källargrunden ha byggts någon gång under denna period.

På ett foto i Göteborgs stadsmuseums arkiv syns en kolonistuga på Godhemsberget, inte långt från källargrundens läge (figur 24). Fotot är från 1935 och på

Figur 24. Kolonistuga på utredningsområdet vid Godhemsberget med duvslag synliga i bakgrunden. Fotot är taget 1935. Göteborgs stadsmuseums arkiv. GhmD 492213.

bilden syns även flera duvslag i bakgrunden. Källargrunden hör säkerligen till en liknande stuga från ungefär samma tid. På ett ortofoto från 1942 kan även två mindre hus skimras. Dessa kan med tanke på placeringen mycket väl vara de husgrunder som påträffades under utredningen, d.v.s A1 och A3 (figur 25, jmf. figur 11).

Duvslag och ristningar

Godhemsberget kallas idag även för Duvberget på grund av de duvslag som ligger runt om på berget. Under utredningen kom arkeologerna på stadsmuseet i kontakt med Kent Rynmark som själv är ägare av ett duvslag på berget. Han berättade att han var född 1943 men kommit till Majorna 1948. Kents far skaffade sig ett duvslag på femtiotalet och genom honom ärvde Kent sitt intresse för brevduvor och duvslag. Idag finns det ett flertal duvslag som fortfarande drivs på berget men under 1900-talets början var det många fler. Även runt om i Göteborg var denna praktik vanligare under denna tid och gamla duvslag finns runt om i Göteborgsområdet, bland annat vid Gråberget, på bergen i Gamlestan, på Landalabergen samt på olika platser på Hisingen. Duvslagen var vanligast 1950- och 60-talet men även under tidigt 1900-tal fanns det flera i Majorna som hade hand om ett duvslag. Det var en del av arbetarkulturen och hamn- eller varvsarbetare hade brevduvesport som en hobby på fritiden (Kent Rynmark muntligen 2013-09-05). Rynmark var även den som under utredningen visade var ristningarna på berget låg.

Figur 25. Ortofoto från 1942 där två mindre byggnader kan skymtas (gul markering). Dessa kan möjligtvis vara de hus- och källargrunder som påträffades under utredningen, d.v.s. A1 och A3.

Han berättade att dessa funnits där redan när han var barn, d.v.s på 1940-talet. Själv hade han dock aldrig kunnat se vad som stod då ristningarna var vittrade redan då. Efter att ristningarna kritats i under stadsmuseets utredning återvände Rynmark till platsen. Han granskade ristningarna och såg att det tydligt stod bland annat ÅKE TOIVONEN på hällen. Rynmark berättade då att han visste vem denne Åke Toivonen var. Toivonen, även kallad "Slingris" p.g.a att han var så tunn och mager, var även han ägare av ett duvslag under början av 1900-talet (Rynmark, muntligen 2013-09-06). Rynmark visste inte mycket mer än att Toivonen hade haft sitt duvslag alldeles i närheten av ristningarnas läge samt att han spelat fotboll och kunde ha bott på Oljekvarnsgatan ett stycke bort. Även namnet *Henry H.* var bekant för Rynmark. Denne Henry kunde enligt honom vara den Henry som ibland kallades för "Tunna" och även han hade ett duvslag på berget under tidigt 1900-tal. Trots sökande i arkiv och böcker påträffades ingen fakta om vare sig Åke Toivonen, Henry H. eller Eskil Fihn som var det tredje namnet. Dock är det sannolikt att dessa ristningar är gjorda på 1920-talet då en av ristningarna var ett årtal som började med 192_. I detta läge kan dock en muntlig källa vara nog så god och Rynmarks berättelser om duvgubbarna på berget under tidigt 1900-tal var en rolig pusselbit att få.

Ett liknande fall som kan vara intressant i sammanhanget är de sentida ristningarna som påträffades på en häll vid Landalabergen år 1991 av arkeologer från Göteborgs stadsmuseum (Ragnesten & Wigforss 1991). Landalaberget är likt Godhemsberget känt för sina duvslag, om inte annat de som låg där på 1950-talet och kopplingen mellan sentida ristningar och duvslag kan möjligtvis göras även vid denna plats. Vid en arkeologisk förundersökning som gjordes 1991 påträffades flertalet sentida ristningar vid Landala varav ett par är särskilt intressanta i detta sammanhang. Motiven är inte helt solklara och vad de föreställer kan man ha olika uppfattningar om. I rapporten från 1991 tolkades ristning 1 som två facklor med ett nät under och ristning 2 som ett hus med en gång som leder upp till detsamma. I detta fall, med vetskapen om att ristningar och duvslag kan hänga ihop blir tolkningen av ristning 1 en bur med en duva med utslagna vingar ovanpå (figur 26). Alternativt två duvor som i sådana fall sitter med näbbarna nedåt burens och stjärtfjädrarna rakt upp. Ristning 2 kan med lite fantasi tolkas som ett duvslag med en trappa som leder upp till det (figur 27). Om så är fallet kan det även i detta fall vara duvslagsägarna på Landalaberget som "tar berget i besittning" genom att rista in sina initialer, sina fåglar och sina älskade duvslag. Med tanke på hur mycket tid en hängiven brevduveägare faktiskt kan ha spenderat på bergen borde de både haft tid till denna typ av aktivitet samt känt sig berättigade till att göra berget till sitt genom att rista i det.

Figur 26. Sentida ristning vid Landalaberget upptäckt vid arkeologisk utredning 1991. Kan möjligtvis föreställa duva/duvor och bur samt ristarens initialer.

Figur 27. Sentida ristning vid Landalaberget upptäckt vid arkeologisk utredning 1991. Kan möjligtvis föreställa en trappa som leder upp till ett av duvslagen på berget.

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Inga okända fornlämningar påträffades inom utredningsområdet. Platsen med sentida ristningar bör dock registreras som övrig kulturhistorisk lämning och det är önskvärt att hänsyn tas till den vid en exploatering.

LITTERATUR

Baum, G. 2001. Göteborgs Gatunamn. 1621-2000. Göteborg

Fredberg, C. R. A. 1919. Det gamla Göteborg. Lokalhistoriska skildringar, personalia och kulturdrag. Första delen. Göteborg.

Hedin, K. 2010. Gentrifiering, socialgeografisk polarisering och bostadspolitiskt skifte, Lunds Universitet. Lund.

Ragnesten, U. & Wigforss, J. 1991. Rapport över arkeologisk förundersökning i Göteborgs kommun 1991. Göteborg nr 203. Skålgropsförekomst. Göteborgs stadsmuseum. Arkeologisk arkivrapport 1991:04.

Rosén, A. 1938. Det forna Majorna i ord och bild. Göteborg.

Sandin, M. Slotsskogen 719:4 med flera. Göteborgs socken och kommun. Särskild utredning. Rio kulturhistoriska rapporter 80.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Internet 1: Lars Dahlbom 2010. STABBARP. Sammanfattning av kol- och lerbrytningen i Stabbarps gruva. 1867 - 1920 Stawfordska Sällskapet [2013-10-01]
<http://www.stawford.se/pdf/stabbarp.pdf>

Internet 2. Alla tiders Höganäs. Kortfattad historik om Höganäs AB Höganäs AB, Biblioteket Mars 2006. www.stawford.se [2013-10-01]
<http://www.stawford.se/pdf/ath.pdf>

Internet 3: Adresskalender för Göteborgs stad och dess omgivning [2013-10-02]
<http://search.arkivnamnden.org/repository/adresskalender/1850.pdf>